

«ШЫН» СОЛУНГА ЧАГЫДЫЛГАНЫ БО ЧЫЛДЫҢ ДЕКАБРЬ 15-КЕ ЧЕДИР УЗАТКАН

НОМЧУКЧУЛАРГА СӨС

Ажык чугаалажык

Эргим номчукчу!
«Номчукчулардын» делегерин барындаалар көргөш, «Шын» солунга чагымдагыны бо чылдык декабрь 15-ке чедир узаткан» деп уаг кара-кара жүктөр-биле үстүндө бижээнин номчукшак, ук солуну чогуур үезинде чагыдып ап четкинген-даа болууда, итинге дөмөй-ле амырар дээр сен. Чүге дие рыночке шылдыгың бо нарын, берге үезинде чагыдып ап четкинген эш-өрүк, үс-чеген, дөргүл-төрөн, чок кижилерин эедерек болгой. Оларнын чагыдылганы болурун кым-даа күзөр.

«Шын» — республикада негелаяда 5 катап үнер кара чатыс солуу, чартык чыдаа өрттө 200 рубль, ажык чугаалажык бодаларга, өрттө ээин чик солуу.

Номчукчулардын делегерин барындаалар көргөш, «Шын» солунга чагымдагыны бо чылдык декабрь 15-ке чедир узаткан» деп уаг кара-кара жүктөр-биле үстүндө бижээнин номчукшак, ук солуну чогуур үезинде чагыдып ап четкинген-даа болууда, итинге дөмөй-ле амырар дээр сен. Чүге дие рыночке шылдыгың бо нарын, берге үезинде чагыдып ап четкинген эш-өрүк, үс-чеген, дөргүл-төрөн, чок кижилерин эедерек болгой. Оларнын чагыдылганы болурун кым-даа күзөр.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан. Чагыдылганы ол база эки салдарым болган, ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан. Чагыдылганы ол база эки салдарым болган, ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

«Шын» солунунун редакциясы бо чагыдылганы үезинде холун сула салыккан, чүте номчукчуларын, чер-чере харылаа белидеринин ажалдакчаларын миним олурбаан. Редакциянын тусай даалганы-биле оон ажалдакчалары чагыдылганы эелээр билек бүгү районнар-биле харылажып, чамдык районнарга, түс-түс ажал-агыларга барып, ол талды-биле чогуур ажалды чортукан.

Республиканың нийтиел-политиктиг солуну

ШЫН

№ 232 (14954) 1992 чылдын декабрь 1, вторник Солунга ат салган шагы 23.30 Чагылар өрттө 10 көк. Саар өрттө 1 рубль.

«ЧЕМЕЛЕТПЕЙН ЧОР МЕН»

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

Кымыл-даа ала-оранынга киргенде, амыр-мендизин солунуна, мына-ла каныг чурттал оранын айтыр чакчымыс бар шыкжыгый. Бо уаада «Эрбек» совхозка чораш, ажал-агынын хоочун малчыны Алексей Кара-Салович Сарыларнын аалынга кирдим.

Амыр рынок харылаа-ла-ла муну оңа-мендиз азырар эстүрер, оон алыр продукцияны элек болдулар дээш-ле кымыл ажалдан чорур бо-ла мен. Өмн итинга Галина Григорьевнаның деткичези-биле-ле малчынан, муракчаларын одуруунга-да кире берге, шаңкалган, мактатап чорур-ла-дыр мен.

Шынап-ла, Алексей Кара-Салович Эрбектин муракчы малчынын бира-лазын Малдың чаш төрө-сүндө мездин камгалап алыр, дүк кыргыр талазы-биле совхозуна, хары-лаа Бин-Хем районун малчынын куч-ажалды маргалаазынга ачыр-дачыр тутуш, районуга берини берге чаш улаа эи келген муракчы койжу. Ажал-агыны кезе, даандырган ажалды могоп-шылаарын тутуш, кымыл ажал-агы Алексей Сарылар Бин-Хем районун малчынын уаус де-пууданынга беш чымта улаштыр согуудат келген оон ажал-агынынга то, даагы херчези-дир.

Малын өг-бүлө кудан хоюн Сайыр-Бажынын серини чый-лагарынга күш-дегели шыра-кылдыр семитир азырар алган. Кадагарн хоюн хур-менди кыш ажыгар соруга-биле 10 тонна ситени Сайыр-Аксы деп черен боттарынын күжү-ле берген белектер алган. Оон 5 тонназын Харагарын-Чарык-ка кыштааза өөрүш эккен алган. Кыштааза чурттал оран бажыны ичкө айда-лап селтеп, чурттал алган, кыш-тап кирген. Хоюнду кажа-зыр чогуур үезинде мак кыл-дыр бергектеш, 8 тонна олек-тин болуп алган.

Муракчы малчы өг-бүлө-ни бактап турар ийн дуга-гар койжу бригадын мал-чынын чоктаа чаш чыгып келгеш, рынок харылаа-ла-ла ажалды шылдыгың үезинде кыччак амырлар-чурт-талар, совхоз сап-хөө талазы-биле бергедеп келген амыр үеде дирг артар деп бодалар болза, совхоз артар бе, турбас бе деп айтырыгы чугаала-жал. Бригадын койжулары-нын ол хуралы артында-ла Галина Григорьевна биле Алекс-сей Кара-Салович Сарылар-ларын бажынынга эрткин. Борга чугаа шыгымы болган. Совхозта эде органистап, оон каныг хевирин ажал-агыны кылза экил, совхозтун сап-хөө бойдалы каныг берге байла-да келгенин, рынок харылаа-ларыны шылдыгың үе-чада-да сап-хөө талазы-биле баксы-рап келген ажал-агынын чурттаары бергедеп келгенин совхозтун удурткучлары малчынарга тодарай кижик-терге тайылдырлап берген.

Рынок үезинде амырлар-чурттаары бергедеп, совхозтун сап-хөө бойдалы кошкан, хоюн-чуртап келер деп барган чүе-ле болганда, моон сонгаар ка-ваар ажалдаа экил, каныг хевирин ажал-агыны болур болза экил деп айтырылган малчынан ол хун дыка-ла ханы сайгарып келген. Рынок харылаа-ларынын үезинде кыччак амырлар-чурт-талар, совхоз сап-хөө талазы-биле бергедеп келген амыр үеде дирг артар деп бодалар болза, совхоз артар бе, турбас бе деп айтырыгы чугаала-жал. Бригадын койжулары-нын ол хуралы артында-ла Галина Григорьевна биле Алекс-сей Кара-Салович Сарылар-ларын бажынынга эрткин. Борга чугаа шыгымы болган. Совхозта эде органистап, оон каныг хевирин ажал-агыны кылза экил, совхозтун сап-хөө бойдалы каныг берге байла-да келгенин, рынок харылаа-ларыны шылдыгың үе-чада-да сап-хөө талазы-биле баксы-рап келген ажал-агынын чурттаары бергедеп келгенин совхозтун удурткучлары малчынарга тодарай кижик-терге тайылдырлап берген.

берей деп, Алексей Кара-Салович менү чугаалаш, моңу чугаалаш чүе. Каныг чурт-тал ор мен деп, чүе чугаалаар боор. Рыноктун кадык төвиңи малчыны бурдуу шыдажып оранын бодум өөрү-ле чор мен. Малчы эш-өрү-ле бол-ла чугаалаш берген, чурт-тал бол-бис. Черге ичкөш малчынар-нын ап турар шалын эвезиң. Бо бисти эрй-ла дүвүрдин турар ийн. Өмн итинга Галина Григорьевна-биле 365 баш төрүрү кой каларын турар бис. Ийн дугаар төрүрү кой чүе. Бир баш хойну кадарган дээш айда 8 рубль төлөп турар. Айда 2800 ажык рубль алыр. Бо рынок үезинде оон каныг ажал-агынын дээр! Чакчыс ажал өрттө бенин чет-лес ашка шыкжык. Чамдык совхозтарнын төвүрүн чон уагт бооп турар! Бистинде чүе мынд эвези бооп турар! Баш хойну чорур айты-рыглар-ла хай. Тыва Респуб-ликаын Кеда ажал-агыны ми-нистерствонун удурткучлары бистиң ап турар шалын-ысты мынд эвези бооп турарын чоңуг эки билер бол-жур эвезең. Малчынарже кич-чөңей шак мынд кошкык бол-жур болза, моон сонгаар мал ажалынга кым ажалдаар! Малчынын шалынын дуга-тайында бир өскөр көөр, үе черге келген деп бодалар мен. Мал сондан халбатыны чор-чурт, богу хууруда каш малчыны болган, малчыны киж-жи амырлар чорур чүе-дир ийн. Дуулап ажал-агы чор бодалар болза, малчынан ажал-аар болза бергеден. Оор-сул база көвүзүң. Ийн бүтүт кө-каварат база көвүзүң берге шак шыкжык. Алыр шалын эвезиң-тир дээш, ажал чок олурар эвес. Итининг малын малдап амырлар, чурттал чо-руур-ла-дыр бис. Малчынын шалынын черге эс берге чугула деп, Алексей Кара-Салович чугаалап олурду. Оон ол бодалыны бодум хууда кат-тыжар мен.

Каныг чурттал чор сен, малчин, деп бай-ла салган айтырымдарга мал харылап берей деп, Алексей Кара-Салович менү чугаалаш, моңу чугаалаш чүе. Каныг чурт-тал ор мен деп, чүе чугаалаар боор. Рыноктун кадык төвиңи малчыны бурдуу шыдажып оранын бодум өөрү-ле чор мен. Малчы эш-өрү-ле бол-ла чугаалаш берген, чурт-тал бол-бис. Черге ичкөш малчынар-нын ап турар шалын эвезиң. Бо бисти эрй-ла дүвүрдин турар ийн. Өмн итинга Галина Григорьевна-биле 365 баш төрүрү кой каларын турар бис. Ийн дугаар төрүрү кой чүе. Бир баш хойну кадарган дээш айда 8 рубль төлөп турар. Айда 2800 ажык рубль алыр. Бо рынок үезинде оон каныг ажал-агынын дээр! Чакчыс ажал өрттө бенин чет-лес ашка шыкжык. Чамдык совхозтарнын төвүрүн чон уагт бооп турар! Бистинде чүе мынд эвези бооп турар! Баш хойну чорур айты-рыглар-ла хай. Тыва Респуб-ликаын Кеда ажал-агыны ми-нистерствонун удурткучлары бистиң ап турар шалын-ысты мынд эвези бооп турарын чоңуг эки билер бол-жур эвезең. Малчынарже кич-чөңей шак мынд кошкык бол-жур болза, моон сонгаар мал ажалынга кым ажалдаар! Малчынын шалынын дуга-тайында бир өскөр көөр, үе черге келген деп бодалар мен. Мал сондан халбатыны чор-чурт, богу хууруда каш малчыны болган, малчыны киж-жи амырлар чорур чүе-дир ийн. Дуулап ажал-агы чор бодалар болза, малчынан ажал-аар болза бергеден. Оор-сул база көвүзүң. Ийн бүтүт кө-каварат база көвүзүң берге шак шыкжык. Алыр шалын эвезиң-тир дээш, ажал чок олурар эвес. Итининг малын малдап амырлар, чурттал чо-руур-ла-дыр бис. Малчынын шалынын черге эс берге чугула деп, Алексей Кара-Салович чугаалап олурду. Оон ол бодалыны бодум хууда кат-тыжар мен.

Каныг чурттал чор сен, малчин, деп бай-ла салган айтырымдарга мал харылап берей деп, Алексей Кара-Салович менү чугаалаш, моңу чугаалаш чүе. Каныг чурт-тал ор мен деп, чүе чугаалаар боор. Рыноктун кадык төвиңи малчыны бурдуу шыдажып оранын бодум өөрү-ле чор мен. Малчы эш-өрү-ле бол-ла чугаалаш берген, чурт-тал бол-бис. Черге ичкөш малчынар-нын ап турар шалын эвезиң. Бо бисти эрй-ла дүвүрдин турар ийн. Өмн итинга Галина Григорьевна-биле 365 баш төрүрү кой каларын турар бис. Ийн дугаар төрүрү кой чүе. Бир баш хойну кадарган дээш айда 8 рубль төлөп турар. Айда 2800 ажык рубль алыр. Бо рынок үезинде оон каныг ажал-агынын дээр! Чакчыс ажал өрттө бенин чет-лес ашка шыкжык. Чамдык совхозтарнын төвүрүн чон уагт бооп турар! Бистинде чүе мынд эвези бооп турар! Баш хойну чорур айты-рыглар-ла хай. Тыва Респуб-ликаын Кеда ажал-агыны ми-нистерствонун удурткучлары бистиң ап турар шалын-ысты мынд эвези бооп турарын чоңуг эки билер бол-жур эвезең. Малчынарже кич-чөңей шак мынд кошкык бол-жур болза, моон сонгаар мал ажалынга кым ажалдаар! Малчынын шалынын дуга-тайында бир өскөр көөр, үе черге келген деп бодалар мен. Мал сондан халбатыны чор-чурт, богу хууруда каш малчыны болган, малчыны киж-жи амырлар чорур чүе-дир ийн. Дуулап ажал-агы чор бодалар болза, малчынан ажал-аар болза бергеден. Оор-сул база көвүзүң. Ийн бүтүт кө-каварат база көвүзүң берге шак шыкжык. Алыр шалын эвезиң-тир дээш, ажал чок олурар эвес. Итининг малын малдап амырлар, чурттал чо-руур-ла-дыр бис. Малчынын шалынын черге эс берге чугула деп, Алексей Кара-Салович чугаалап олурду. Оон ол бодалыны бодум хууда кат-тыжар мен.

Каныг чурттал чор сен, малчин, деп бай-ла салган айтырымдарга мал харылап берей деп, Алексей Кара-Салович менү чугаалаш, моңу чугаалаш чүе. Каныг чурт-тал ор мен деп, чүе чугаалаар боор. Рыноктун кадык төвиңи малчыны бурдуу шыдажып оранын бодум өөрү-ле чор мен. Малчы эш-өрү-ле бол-ла чугаалаш берген, чурт-тал бол-бис. Черге ичкөш малчынар-нын ап турар шалын эвезиң. Бо бисти эрй-ла дүвүрдин турар ийн. Өмн итинга Галина Григорьевна-биле 365 баш төрүрү кой каларын турар бис. Ийн дугаар төрүрү кой чүе. Бир баш хойну кадарган дээш айда 8 рубль төлөп турар. Айда 2800 ажык рубль алыр. Бо рынок үезинде оон каныг ажал-агынын дээр! Чакчыс ажал өрттө бенин чет-лес ашка шыкжык. Чамдык совхозтарнын төвүрүн чон уагт бооп турар! Бистинде чүе мынд эвези бооп турар! Баш хойну чорур айты-рыглар-ла хай. Тыва Респуб-ликаын Кеда ажал-агыны ми-нистерствонун удурткучлары бистиң ап турар шалын-ысты мынд эвези бооп турарын чоңуг эки билер бол-жур эвезең. Малчынарже кич-чөңей шак мынд кошкык бол-жур болза, моон сонгаар мал ажалынга кым ажалдаар! Малчынын шалынын дуга-тайында бир өскөр көөр, үе черге келген деп бодалар мен. Мал сондан халбатыны чор-чурт, богу хууруда каш малчыны болган, малчыны киж-жи амырлар чорур чүе-дир ийн. Дуулап ажал-агы чор бодалар болза, малчынан ажал-аар болза бергеден. Оор-сул база көвүзүң. Ийн бүтүт кө-каварат база көвүзүң берге шак шыкжык. Алыр шалын эвезиң-тир дээш, ажал чок олурар эвес. Итининг малын малдап амырлар, чурттал чо-руур-ла-дыр бис. Малчынын шалынын черге эс берге чугула деп, Алексей Кара-Салович чугаалап олурду. Оон ол бодалыны бодум хууда кат-тыжар мен.

Каныг чурттал чор сен, малчин, деп бай-ла салган айтырымдарга мал харылап берей деп, Алексей Кара-Салович менү чугаалаш, моңу чугаалаш чүе. Каныг чурт-тал ор мен деп, чүе чугаалаар боор. Рыноктун кадык төвиңи малчыны бурдуу шыдажып оранын бодум өөрү-ле чор мен. Малчы эш-өрү-ле бол-ла чугаалаш берген, чурт-тал бол-бис. Черге ичкөш малчынар-нын ап турар шалын эвезиң. Бо бисти эрй-ла дүвүрдин турар ийн. Өмн итинга Галина Григорьевна-биле 365 баш төрүрү кой каларын турар бис. Ийн дугаар төрүрү кой чүе. Бир баш хойну кадарган дээш айда 8 рубль төлөп турар. Айда 2800 ажык рубль алыр. Бо рынок үезинде оон каныг ажал-агынын дээр! Чакчыс ажал өрттө бенин чет-лес ашка шыкжык. Чамдык совхозтарнын төвүрүн чон уагт бооп турар! Бистинде чүе мынд эвези бооп турар! Баш хойну чорур айты-рыглар-ла хай. Тыва Респуб-ликаын Кеда ажал-агыны ми-нистерствонун удурткучлары бистиң ап турар шалын-ысты мынд эвези бооп турарын чоңуг эки билер бол-жур эвезең. Малчынарже кич-чөңей шак мынд кошкык бол-жур болза, моон сонгаар мал ажалынга кым ажалдаар! Малчынын шалынын дуга-тайында бир өскөр көөр, үе черге келген деп бодалар мен. Мал сондан халбатыны чор-чурт, богу хууруда каш малчыны болган, малчыны киж-жи амырлар чорур чүе-дир ийн. Дуулап ажал-агы чор бодалар болза, малчынан ажал-аар болза бергеден. Оор-сул база көвүзүң. Ийн бүтүт кө-каварат база көвүзүң берге шак шыкжык. Алыр шалын эвезиң-тир дээш, ажал чок олурар эвес. Итининг малын малдап амырлар, чурттал чо-руур-ла-дыр бис. Малчынын шалынын черге эс берге чугула деп, Алексей Кара-Салович чугаалап олурду. Оон ол бодалыны бодум хууда кат-тыжар мен.

Каныг чурттал чор сен, малчин, деп бай-ла салган айтырымдарга мал харылап берей деп, Алексей Кара-Салович менү чугаалаш, моңу чугаалаш чүе. Каныг чурт-тал ор мен деп, чүе чугаалаар боор. Рыноктун кадык төвиңи малчыны бурдуу шыдажып оранын бодум өөрү-ле чор мен. Малчы эш-өрү-ле бол-ла чугаалаш берген, чурт-тал бол-бис. Черге ичкөш малчынар-нын ап турар шалын эвезиң. Бо бисти эрй-ла дүвүрдин турар ийн. Өмн итинга Галина Григорьевна-биле 365 баш төрүрү кой каларын турар бис. Ийн дугаар төрүрү кой чүе. Бир баш хойну кадарган дээш айда 8 рубль төлөп турар. Айда 2800 ажык рубль алыр. Бо рынок үезинде оон каныг ажал-агынын дээр! Чакчыс ажал өрттө бенин чет-лес ашка шыкжык. Чамдык совхозтарнын төвүрүн чон уагт бооп турар! Бистинде чүе мынд эвези бооп турар! Баш хойну чорур айты-рыглар-ла хай. Тыва Респуб-ликаын Кеда ажал-агыны ми-нистерствонун удурткучлары бистиң ап турар шалын-ысты мынд эвези бооп турарын чоңуг эки билер бол-жур эвезең. Малчынарже кич-чөңей шак мынд кошкык бол-жур болза, моон сонгаар мал ажалынга кым ажалдаар! Малчынын шалынын дуга-тайында бир өскөр көөр, үе черге келген деп бодалар мен. Мал сондан халбатыны чор-чурт, богу хууруда каш малчыны болган, малчыны киж-жи амырлар чорур чүе-дир ийн. Дуулап ажал-агы чор бодалар болза, малчынан ажал-аар болза бергеден. Оор-сул база көвүзүң. Ийн бүтүт кө-каварат база көвүзүң берге шак шыкжык. Алыр шалын эвезиң-тир дээш, ажал чок олурар эвес. Итининг малын малдап амырлар, чурттал чо-руур-ла-дыр бис. Малчынын шалынын черге эс берге чугула деп, Алексей Кара-Салович чугаалап олурду. Оон ол бодалыны бодум хууда кат-тыжар мен.

Каныг чурттал чор сен, малчин, деп бай-ла салган айтырымдарга мал харылап берей деп, Алексей Кара-Салович менү чугаалаш, моңу чугаалаш чүе. Каныг чурт-тал ор мен деп, чүе чугаалаар боор. Рыноктун кадык төвиңи малчыны бурдуу шыдажып оранын бодум өөрү-ле чор мен. Малчы эш-өрү-ле бол-ла чугаалаш берген, чурт-тал бол-бис. Черге ичкөш малчынар-нын ап турар шалын эвезиң. Бо бисти эрй-ла дүвүрдин турар ийн. Өмн итинга Галина Григорьевна-биле 365 баш төрүрү кой каларын турар бис. Ийн дугаар төрүрү кой чүе. Бир баш хойну кадарган дээш айда 8 рубль төлөп турар. Айда 2800 ажык рубль алыр. Бо рынок үезинде оон каныг ажал-агынын дээр! Чакчыс ажал өрттө бенин чет-лес ашка шыкжык. Чамдык совхозтарнын төвүрүн чон уагт бооп турар! Бистинде чүе мынд эвези бооп турар! Баш хойну чорур айты-рыглар-ла хай. Тыва Респуб-ликаын Кеда ажал-агыны ми-нистерствонун удурткучлары бистиң ап турар шалын-ысты мынд эвези бооп турарын чоңуг эки билер бол-жур эвезең. Малчынарже кич-чөңей шак мынд кошкык бол-жур болза, моон сонгаар мал ажалынга кым ажалдаар! Малчынын шалынын дуга-тайында бир өскөр көөр, үе черге келген деп бодалар мен. Мал сондан халбатыны чор-чурт, богу хууруда каш малчыны болган, малчыны киж-жи амырлар чорур чүе-дир ийн. Дуулап ажал-агы чор бодалар болза, малчынан ажал-аар болза бергеден. Оор-сул база көвүзүң. Ийн бүтүт кө-каварат база көвүзүң берге шак шыкжык. Алыр шалын эвезиң-тир дээш, ажал чок олурар эвес. Итининг малын малдап амырлар, чурттал чо-руур-ла-дыр бис. Малчынын шалынын черге эс берге чугула деп, Алексей Кара-Салович чугаалап олурду. Оон ол бодалыны бодум хууда кат-тыжар мен.

ХУНДУЛУГ АТТЫ ТЫВЫСКАН

Россия Федерациянын Президентин Борис Ельцинны 1992 чылдын ноябрь 20-де ат салган Чарамы-биле «Россия Федерациянын алдарыг туудугузу» хундулуг атты Тыва Республикада дараазында туудугуларга тывыска:

Астанин Владимир Васильевич — Туранның орук-септеле-тудуг эргелеткин дарганы;
Воронских Владимир Перфильевич — Туранның орук-сеп-телеге эргелеткин начальниги;

Даваа Чандав-оол Хомүшүевич — Ак-Довурактын орук-септелеге-тудуг эргелеткин ажылчыны;
Матюнин Дмитрий Павлович — Ак-Довурактын орук-сеп-телеге-тудуг эргелеткин автомобиль чолазыны;

Трифонов Василий Константинович — автомобиль орук-тарынын Тыва тывыска-септелеге-тудуг каттыжышынын начальниги.

1992 чылда чонга социал деткимче көр-гүзөр талазы-биле Россия Федерациянын Дээди Советинин Фондузунун акша-хөрөн-гилерин ажыглаарынын дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДУМУНУН БОЛГАШ ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ЧАЗААНЫН ДОКТААЛЫ

Россия Федерациянын Дээди Советинин 1992 чылда чонга социал деткимче көр-гүзөр талазы-биле Фондузунун «Тыва Республиканын тус чер чурттаачы чогуун эвези хандырылгалыг бодулеринге материалдыг дуура көрүзөр талазы-биле социал програм-мазынга сап-хөө деткимчезин көрүзөр дугайында» Россия Федерациянын Дээди Со-ветинин Даргаан Р. И. Хас-будатовтун 1992 чылдын сен-тябрь 16-да № 3485 рп-1 ай-тылышыны-биле Тыва Рес-публикага 90 млн. рубльди тускайлап берген.

Тыва Республиканын Дээди Советинин Президиуму болган Чазаа сай-хөө деткимчезин көрүзүрүгү ажалдар, оон тодарай социал айттырылган шийттирээрлик улаар материалдыг доктаалары бол-за:

1. Тыва Республиканын Дээди Советинин Президиумунун Социал фондузунга 10 млн. рубльди тускайлап бер-ген.
2. Тыва Республиканын Пре-зидентиңиз эргезинге 10 млн. рубльди дачыдып бээр.
3. 30 млн. рубльди чур-таачы чонга саар үрүмкесте саар алабтин, өрттөңиз ула-гыларын чамдык эезин дугаарыга тускайлап бээр.
4. 48 млн. рубльди улус де-путаттарыңиз районнар бол-ган Кызыл хоорай Советтеринин даргаларыңиз, район-нар болган Кызыл хоорай чуртталгаларыңиз даргалары-ның эргезинге бээр болган ук акша-хөрөңгилерин чо-нуун эвези хандырылгалыг бодулеринин, ажалдаагын турар пенсионерлерин, иш-валдарын, хей урутарлык өг-бүлелерин, өг-илерин социал камгалааның хем-чегелерин боттандырынга ажалдар, айттынган ашка-хөрөңгилерин хуваалдаш бидилер.

5. Сонгаралагын болбас социал-амырдар айттырылган шийттирээрлик, сап-хөө-биле хандырылган боттандыры бол-ган акша х

